

Om Frøhandel.

Af Gustav Hage.

Foredrag, holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 6. Marts 1912.

Naar jeg skal have den Ære at tale her om Frøhandel, maa jeg forudskikke den Bemærkning, at jeg vil holde mig alene til det egentlige Landbrugsfrø (Kløver-, Græs- og Roe-frø etc.) og altsaa lade Handelen med Have- og Skovfrø uomtalt, dels fordi jeg savner tilstrækkeligt Kendskab til denne Del af Frøhandelen, dels fordi jeg antager, at Landbrugsfrøet er det, som væsentligst interesserer denne Forsamling.

Frøhandelen i den nuværende Skikkelse hører til de yngre Grené af det store Handelstræ, og det er ikke vanskeligt at paapege Grundene hertil.

Det er Dem sikkert alle bekendt, at endnu saa sent som i første Halvdel af forrige Aarhundrede var Græsmarkens Besaaing en Sag, man ikke skænkede mange Tanker. Som Følge deraf var Frøforbruget kun ringe, sammenlignet med Nutidens, og da Frøforbrug er en nødvendig Forudsætning for Frøhandel, kan man jo ikke undre sig over, at Frøhandel dengang heller ikke var af stor Betydning.

Dernæst maatte man, for at en international Vareudveksling paa dette Omraade kunde udvikle sig, have Sikkerhed for, at man kunde faa Frøet fra de fremmede Lande i rette Tid til Foraarsudsaaningen, og en saadan Sikkerhed fik man først gennem den enorme Udvikling af Samfærdselsmidlerne i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede.

Endelig bragte først Indførelsen af Frøundersøgelserne for knap et halvt Hundrede Aar siden det faste Grundlag, hvorpaa den moderne Frøhandel i væsentlig Grad hviler.

Der findes dog i Udlandet Frøforretninger, som kan datere deres Stiftelse allerede fra det 18. Aarhundrede; men jeg tror rigtignok, at de i Begyndelsen mere har beskæftiget sig med Have- eller Skovfrø end med Kløver og Græsfrø.

Den ældste af disse Forretninger er det bekendte Firma i Paris: *Vilmorin-Adrieux & Co.*, som er grundlagt 1727. Forretningen har rigtignok flere Gange skiftet Navn; men den er dog stadig gaaet i Arv enten fra Fader til Søn eller fra Fader til Datter (o: Svigersøn). Til den af Plantekulturen fortjente Familie *Vilmorin* kom Forretningen i 1775, samme Aar som den indførte Foderroen i Frankrig. Vor Barres-Roe stammer som bekendt ogsaa fra *Vilmorins* »Ovoïde des Barres«.

I Tyskland har fra gammel Tid Frøhandelen haft sit Hovedsæde i Darmstadt-Egnen, og dér findes endnu flere Forretninger, som er stiftede i den sidste Fjerdedel af det 18. Aarhundrede; men ingen af disse har haft nogen videre Betydning for Danmark. Derimod har det i 1871 grundlagte Darmstadter-Hus A. *Le Coq & Co.* i sin Tid haft ikke ringe Forbindelse med og Indflydelse paa den danske Frøhandel paa Grund af sin rationelt gennemførte Frørensning.

Den ældste Frøhandel i Storbritannien er *Peter Lawson & Son*, Edinburgh, fra 1770. Forretningen skal være grundlagt af en Dansker ved Navn *Larsen*, som »forskotskede« sit Navn til *Lawson*. Den har i mange Aar leveret en betydelig Del af Danmarks Forsyning med Roefrø, inden vi naaede saa langt frem som nu med Frøavlens paa dette Omraade.

I Sverige er Forholdene m. H. t. Frøforbrug og Frøhandel væsentlig forskellige fra Danmark. Naar man kommer uden for den sydlige Del af Landet, bruges der næsten ikke andet end Timothe, Rødkløver og Alsikekløver, hvilke Frøsorter for en stor Del avles i Landet selv. I det hele er Frøforbruget i Sverige knap saa stort som i Danmark, skønt Landet er over 12 Gange saa stort som vort, og af det hele Forbrug (ca. 20 Mill. Pd.) anslaaes henvend 60 pCt. til at være Timothe. Den mest bekendte Frøforretning i Sverige er *Utsädesbolaget* i Svaløf, stiftet i 1891, som hurtig vandt stor Tilslutning fra de store Landbrug i de sydlige Provinser, og som ved sin nære Tilknytning til *Sveriges Utsädesförening* fik Betydning ud over Landets Grænser ved sin Formering og Forhandling af Utsädesföreningens forbedrede Stammer af Sædekorn.

I Danmark betragtedes en gros Frøhandelen tidligere som hørende til Hørkramforretningens Omraade, og endnu findes jo flere af vore største Frøforretninger inden for denne Gruppe eller stammende derfra. Den første danske Specialforretning i Frø var *Markfrøkontoret*, som stiftedes i 1872 af *Chr. P. Jacobsen* og *J. L. Jensen*. Det blev navnlig den førstes Personlighed, som prægede Forretningen. Med stor Dygtighed og teknisk Snille, som gav sig Udslag i Forbedringer af Frørensningen, forbandt *Jacobsen* en levende Interesse for Plantekulturen. Ved sin nære Tilknytning til Landbruget og sit Samarbejde med *P. Nielsen*, Tystofte, bidrog han i høj Grad til Indførelsen af en bedre Behandling af Græsmarkerne herbjemme, navnlig ved Anvendelsen af en formaalstjenlig Frøblanding. Jeg overdriver næppe ved at sige, at hele den moderne Udvikling af den danske Frøhandel hviler paa det Grundlag, der skabtes af *Chr. P. Jacobsen*, som jo ogsaa inden for dette ærværdige Selskab hørte til de mest skattede Medlemmer.

At Frøhandelen, som jeg før berørte, virkelig beror paa en international Vareudveksling, vil klart ses, naar jeg nævner de Lande, hvorfra Danmark henter eller har hentet sit Frøforbrug ud over, hvad der frembringes inden for Landets egne Grænser. Vi faar fra:

Sverige: Alsikekløver, Timothe og Fløjlsgræs.

Finland: Eng-Rævehale, undertiden ogsaa Timothe.

Rusland: Rødkløver, Timothe, Hvidkløver og Alsikekløver (Kurland), i Aar ogsaa en større Post Sukkerroefrø.

Tyskland: Timothe (Sachsen); Stivbl. Svingel, Hundegræs og Serradela; Sneglebælg, Hvidkløver, Rødkløver og Alsikekløver samt Hovedforsyningen af Sukkerroefrø.

Østrig (navnlig Bøhmen og Mæhren): Rødkløver, Hvidkløver, Alsikekløver og Rundbælg.

Ungarn: Lucerne.

Italien: Kællingetand (Norditalien).

Frankrig: Draphavre, Ital. Rajgræs, Sneglebælg, Rundbælg, Blodkløver, Lucerne og Rødkløver.

Storbritannien: Rajgræs (Irland), Roefrø, især Kaalroe og Turnips.

Belgien og Luxemburg: Sneglebælg.

Vi kan altsaa godt sige, at hele Europa, med Undtagelse af de tre sydlige Halvøer, er Frøleverandører til Danmark.

Uden for Europa henter vi fra:

Amerikas Forenede Stater: Timothe, Hundegræs, Eng-Svingel, Fioringræs, Eng-Rapgræs, Alsikekløver og Rødkløver.

Kanada: Alsikekløver og Timothe.

New Zealand: Hundegræs.

Jeg skal kun nærmere omtale vor Forsyning med Rødkløver, dels fordi denne endnu hævder sin Plads som Græsmarkens vigtigste Plante, dels fordi Avlsstedet mest har været diskuteret for Rødkløverens Vedkommende.

Tidligere brugtes mest Betegnelsen »Schlesisk« Rødkløver, fordi Breslau dengang var Hovedomsætningspladsen for Kløverfrøet, og man mente derfor, at det Frø, som kom fra Breslau, var avlet i Schlesien. Efterhaanden blev de skandinaviske Frøhandlere klogere, og man lærte dels at skelne mellem Frø af forskellig Oprindelse, dels at gaa mere direkte til Kilderne. For Tiden er vel nok Rusland vor største og mest skattede Leverandør af Rødkløverfrø. Det russiske Frø har jo ogsaa ved de paa Statens Forsøgsstationer anstillede Sammenligningsforsøg vist sig særdeles vel egnet for vore Forhold. Det meste og bedste Frø kommer fra de Guvernementer, som kortelig kan betegnes som liggende mellem Kijew og Moskau; Frø fra sydligere Egne undgaar vi helst. Det er dog paa den anden Side forkert, naar man taler om »Nordrussisk« Frø. Nordrusland, geografisk taget, producerer intet Kløverfrø, og, saa vidt jeg ved, regner Russerne hele det vigtigste Kløverfrødistrikt med til »Sydrusland« eller maaske Mellemrusland (Ukraine). Sildig Rødkløver produceres ogsaa i Kurland og i Uralegnen. Frøavlens drives i Rusland mest paa de store Godser; Frøet kommer derfor i Reglen frem i større, ensartede Partier; men Typen er paa den anden Side mere varierende end f. Eks. for det bøhmiske Frø. Den tørre, varme Sommer giver for det meste Frø af smuk Farve; Kornstørrelsen er som oftest tilfredsstillende, men kan i øvrigt variere lige fra det allermindste til omtrent det allerstørste Frø, man overhovedet har. Karakteristisk for russisk Frø — ogsaa af andre Frøsorter — er i Reglen en næsten fuldkommen Frihed for Ukrud; men til Gengæld træffer man enkelte Partier med ualmindelige Mængder — op til adskillige pCt. — enten af Gaffeldelt Limurt (*Selene dichotoma*) eller Stenkløver (*Melilotus*); særlig Sten-

kløveren er vanskelig at faa Øje paa imellem Rødkløveren og er ikke til at rense fra. Et andet Kendetegn for det russiske Frø — mest iøjnefaldende dog i Timothe — er ofte Indholdet af »sort Jord«, fordelt i smaa Klumper omtrent af samme Størrelse og Vægt som selve Frøene og derfor meget vanskelige at frarensse paa almindelige Rensemaskiner. Kløversilke er saa godt som ukendt i Rusland.

Næstefter den russiske Rødkløver er Frøet fra Bøhmen af Vigtighed for os. Det kan karakteriseres som stort, kraftigt Frø af ret ensartet Type; ofte har det ogsaa en smuk blaa Farve; men det hænder, at det falder ind med Regn i Høsttiden, Frøet bliver da brunligt, og Spireevnen — navnlig Holdbarheden — lider noget; Kornvægten forøges derimod ved Fugtigheden. Det mæhriske Frø er i Reglen lidt mindre end det bøhmiske og giver knap saa godt Udbytte som dette. Fælles for begge Sorter er, at de næsten altid indeholder Vild Gulerod og Vejbred; navnlig det første er jo et slemt Ukrud og vanskeligt helt at fjerne.

Fra Tyskland faar vi kun meget lidt Rødkløverfrø. De østlige Provinser: Schlesien, Posen, Øst- og Vest-Preussen producerer ganske vist Frø, som passer godt for os; men der er sjældent noget tilovers til Eksport. I det hele er Tysklands Forbrug langt større end dets Produktion af Rødkløver, og der importeres store Kvantiteter baade fra Østrig, Rusland, Frankrig og ogsaa fra England og Amerika, naar disse to Lande har noget tilovers. Vest-Tyskland (Rhinegnene) høster dog ofte betydelige Kvanta af Frø, som skattes højt i Indlandet, særlig naar det stammer fra Bjærgene (f. Eks. Eifel), men som ikke har vist sig saa godt her i Landet.

Det sidste gælder i endnu højere Grad om Fransk Rødkløver, som det absolut ikke kan tilraades at benytte hos os; jeg kunde vel snarere sige, at det absolut bør fraaades. Dette Standpunkt kan det undertiden falde lidt svært for en Frøhandler at indtage, da den franske Rødkløver plejer at være forholdsvis billig og ofte — som Frøvare betragtet — udmærker sig ved sin glimrende Farve, saa at det kan være meget fristende at benytte den som et oplivende Element i en brun, bøhmisk Vare.

Den engelske Rødkløver er ogsaa ofte af meget smuk Kvalitet, storkornet og af dyb Farve; men Planten taaler daarlignende vore Vintre.

Amerikansk Rødkløver er noget smaa-kornet, men ensartet, ren og ukrudsfri. Den stammer oprindeligt fra England (indført ca. 1700); men under det tørre amerikanske Klimas Paavirkning har den efterhaanden udviklet en stærkere Behaaring af Planterne, hvorved disse i Marken kan skelnes fra den europæiske Rødkløver. Udførslen af Frø fra Amerika til Europa begyndte allerede 1825; men først ca. 1870 tog den rigtig Fart og dominerede i en Aarrække Frømarkedet, indtil en Række mindre gode Høstaar i Forbindelse med det tiltagende Hjemmeforbrug ganske har forandret Forholdet i Løbet af det sidste Tiaar. I Aaret 1907 optraadte Amerika i stor Stil som Køber paa det europæiske Frømarked, og ogsaa senere — særlig i indeværende Sæson — har det samme været Tilfældet. »Den amerikanske Fare« for den danske Græsmark er altsaa drevet over — i alt Fald foreløbig. Jeg tror nu nok, at denne Fare i sin Tid blev overdrevet ikke saa lidt, og at vi dengang bedømte den amerikanske Rødkløver altfor strængt. Ved de senere Forsøg har den jo klaret sig ganske godt, ja, der er endog enkelte Forsøgsrækker (bl. a. paa Sandmarken ved Askov), hvor den i Udbyttekvantum har staaet som Nr. 1 af samtlige prøvede Sorter. Det kan derfor godt være, at man, hvis Prisen atter bliver billig, under visse Forhold vilde staa sig ved at bruge amerikansk Frø, f. Eks. paa simplere Jord, hvor man ikke vil spendere for meget paa Udsæden. At den amerikanske Kløver er vinterfast her i Landet, har man jo paa Forhaand Grund til at vente, da den høstes i Egne med langt strængere Vinterklima end vort. Derimod er det sandsynligt, at den paa Grund af den stærkere Behaaring er mere modtagelig for Plantesygdomme, og endelig vilde jeg tro, at Næringsindholdet stiller sig noget ugunstigere end for europæisk Rødkløver, da Stænglerne synes grovere og mere træagtige. Saa vidt jeg ved, mangler der imidlertid sammenlignende Undersøgelser i denne Retning.

Vil man spørge om Frøhandelens Størrelse og Betydning, kan vi for Danmarks Vedkommende finde Bidrag til Spørgsmaalets Besvarelse i vor Statistik for Indførsel og Udførsel.

Statistikken bekræfter da, hvad jeg før sagde, at der i den sidste Menneskealder har fundet en betydelig Udvikling Sted. Jeg skal ikke trætte Dem med altfor mange Tal, men nogle

maa vi have med. Jeg skal forud bemærke, at jeg vil benytte Millioner Pund og Centner, da dette giver en lettere Overskuelighed end Kilogram. Trods det metriske Systems Sejrs-gang dominerer Centnerbetegnelsen ogsaa endnu i den internationale Frøhandel baade for Kvantum og Pris.

Efter Statistisk Bureaus Opgørelse udgjorde i

1875 vor Indførsel af Frø 9,2 Mill. Pd.
 — Udførsel — — 2,2 — —
 altsaa Overskuds-Indførsel 7 Mill. Pd.
 til Værdi 3¹/₂ Mill. Kr.

Disse Tal omfatter alt Frø, altsaa foruden Kløver- og Græsfrø ogsaa Rodfrugtfrø, Lupiner, Spergel, Kanariefrø o. lign. samt Have- og Skovfrø.

Da Forbruget af Rodfrugtfrø og Lupiner dengang var meget mindre end nu, men da paa den anden Side det samme gælder om Hjemmeavlten af Frø i det hele, vilde jeg være tilbøjelig til at antage, at nævnte Tal: 7 Mill. Pd., nogenlunde angiver Danmarks daværende Forbrug af Kløver- og Græsfrø. Hvad Sorterne angaar, saa udgjorde efter Markfrøkontorets Regnskab for 1875 de 6 gamle Sorter: Rødkløver, Hvidkløver, Alsikekløver, Timothe, Engl. og Ital. Rajgræs de 87 pCt., alle andre nyere og »sjældnere« Kløver- og Græsfrøsorter kun 13 pCt. af Kontorets Omsætning, og dette Forhold kan vistnok tages som et Billede af Landets samlede Forbrug. Markfrøkontoret har snarest haft et forholdsvis stort Salg af de »sjældnere« Frøsorter.

I de efterfølgende Aar stiger saavel Indførsel som Udførsel nogenlunde jævnt, indtil vi i 1895 naar omtrent det dobbelte, nemlig en Indførsel af næsten 18 Mill. Pd. mod en Udførsel af ca. 3,4 Mill. Pd., altsaa et Indførsels-Overskud af ca. 14,6 Mill. Pd. til Værdi 6¹/₄ Mill. Kr., atter omfattende alt Frø.

I dette Tidsrum af 20 Aar har den stærke Udvikling fuldbyrdet sig i Forbruget paa den ene Side af de vedvarende Græsser: Hundegræs, Eng-Svingel og Draphavre, paa den anden Side af enaarige Frøsorter: Sneglebælg, Rundbælg og Ager-Hejre. Vi kan vistnok endnu nogenlunde tage de 14 Mill. Pd. som et tilnærmelsesvis rigtigt Udtryk for Danmarks daværende Forbrug af Kløver- og Græsfrø.

I det næste Tiaar stiger Tallene for Omsætningsstatistikken yderligere og holder sig derefter nogenlunde ens til 1910.

For Aarene 1906—08 var Gennemsnitstallene følgende:

Indførsel (i Mill. Pd.):

Kløverfrø 8.0, Græsfrø 9.8, andet Frø 6.5, i alt 24.3 Mill. Pd.
af Værdi 9.88 Mill. Kr.

Udførsel:

Kløverfrø 1.1, Græsfrø 2.8, andet Frø 2.5, i alt 6.2 Mill. Pd.
af Værdi 2.81 Mill. Kr.

Altsaa Indførsels-Overskud:

Kløverfrø 6.8, Græsfrø 7.2, andet Frø 4.0, i alt 18.1 Mill. Pd.
af Værdi 7 $\frac{1}{4}$ Mill. Kr

Da Frøpriserne svinger stærkt fra Aar til Aar, følges Værdi og Kvantum naturligvis ikke nøjagtig ad. Med meget nær samme Kvantum viser f. Eks. 1906 en Indførsels-Overskuds-Værdi af 6 Mill. Kr.; 1908 af 8 $\frac{1}{3}$ Mill. Kr.

Frø-Omsætningen med Udlandet var i denne Periode aarlig ca. 30 Mill. Pd. til Værdi ca. 12 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. (svingende fra 10 $\frac{1}{2}$ —13 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.).

Fordelingen af det til Forbrug indførte Kvantum imellem de forskellige Frøsorter er nogenlunde regelmæssig. Jeg beregnede i 1908 Forholdet til at være saaledes (ved en antagen Indførsel af 6 Mill. Pd. Kløverfrø og 7 Mill. Pd. Græsfrø):

Rødkløver.....	ca. 36000 Ctn.	Timothe	11000 Ctn.
Hvidkløver.....	4600 —	Alm. Rajgræs.....	28000 —
Alsikekløver.....	6000 —	Ital. Rajgræs.....	10500 —
Humle-Sneglebælg.....	6000 —	Hundegræs.....	9500 —
Lucerne.....	4600 —	Eng-Svingel.....	2500 —
Rundbælg.....	1800 —	Stivbl. Svingel.....	800 —
Kællingetand.....	750 —	Draphavre.....	6000 —
Blodkløver.....	250 —	Fløjlsgræs.....	700 —
		Eng-Rævehale.....	600 —
		Fioringræs, Rapgræs m. m.	400 —

I alt Kløverfrø . 60000 Ctn.

I alt Græsfrø . . 70000 Ctn.

Da jeg regnede med, at omtrent Halvdelen af Eng-Svingel-Forbruget, godt $\frac{1}{3}$ af Hundegræs-Forbruget og omtrent $\frac{1}{6}$ af Rajgræs-Forbruget dækkedes af Hjemmeavlen — ligesom man jo ogsaa maa regne med nogen Hjemmeavl for flere andre Frøsorters Vedkommende — kom jeg herigennem til det Resultat, at Danmarks aarlige Forbrug af Græsfrø kunde anslaaes til:

Timothe	ca. 11500 Ctn.
Rajgræs	- 41500 —
Hundegræs	- 15000 —
Eng-Svingel	- 5000 —
Draphavre	- 6000 —
Eng-Rævehale	- 800 —
Ager-Hejre	- 6000 —
Andet Frø	- 3200 —

I alt... ca. 89000 Ctn. eller 8.9 Mill. Pd.

For Kløverfrøet mente jeg, at man uden væsentlig Fejl kunde regne Forbruget = Overskuds-Indførselen, idet Hjemmeavlen kun er ubetydelig i Forhold til Indførselen.

Hr. Direktør *Dorph-Petersen*, Statens Frøkontrol, har paa Basis af Oplysninger fra forskellige Frøomsætnings-Organisationer — baade Frøhandlere og Indkøbsforeninger — opgjort Danmarks aarlige Forbrug i Aarene 1909—10 saaledes:

	1000 Ctn.		1000 Ctn.
Rødkløver	ca. 40	Alm. Rajgræs	ca. 27
Hvidkløver	- 5	Ital. Rajgræs	- 13
Alsikekløver	- 6	Hundegræs	- 16
Sneglebælg	- 6	Draphavre	- 6
Lucerne	- 3	Ager-Hejre	- 8
Rundbælg	- 4	Eng-Svingel	- 5
Kællingetand	- 2	Eng-Rævehale	- 1
Timothe	- 12	Andet Græsmarksfrø ...	- 6

Forbruget i alt beregnet til 16 Mill. Pd. (hvoraf henved 7 Mill. Pd. Kløverfrø, ca. 9 Mill. Pd. Græsfrø).

Disse to Opgørelser stemmer i det hele ganske godt. De største Afvigelser fremkommer for Rødkløveren, hvor jeg har 4000 Ctn. mindre; men da jeg i alt kun har regnet med 6 Mill. Pd. Kløverfrø, Hr. *Dorph-Petersen* med henved 7 Mill., bliver Procentforholdet ganske det samme (ca. 60 pCt.). Endvidere regner Hr. *Dorph-Petersen* med omtrent dobbelt saa stort Forbrug af Rundbælg og Kællingetand, som jeg; hvem der har Ret paa dette Punkt, skal jeg ikke kunne afgøre. Forskellen for Lucernens Vedkommende forklares let ved det aftagende Forbrug (hvorom senere). For Græsfrøet er Overensstemmelsen saa god, som man efter Sagens Natur kan vente. Jeg har regnet med noget mindre Forbrug af Hundegræs, Ager-Hejre og Rævehale. Hvorledes Hr. *Dorph-Petersen* kommer til 6000 Ctn.

»andet« Frø, ved jeg ikke; jeg kan ikke faa mere end ca. 3500 Ctn. (3200 Ctn. Græsfrø + Blodkløver).

Mine Tal er udelukkende beregnede efter »Trifolium«s Statistik, men med særskilt Beregning for Omsætningen gennem Forhandlere og direkte til Forbrugere, samt for Jylland og Øerne hver for sig. Det er nemlig iøjnefaldende, at Jylland bruger forholdsvis mere Alm. Rajgræs, Hundegræs og Ager-Hejre, men mindre Rødkløver, Ital. Rajgræs og Draphavre end Øerne.

Med Aaret 1910 skulde der jo begynde en ny Æra i vor Statistik, som skulde bringe os større Klarhed over den virkelige Beskaffenhed af vor Eksport og Import, idet der i Henhold til Toldloven af 1908 er forlangt en mere nøjagtig Specifikation inden for de forskellige Varegrupper, saavel som bedre Oplysninger om Varenes Oprindelse.

1910 har givet følgende Resultat for Landbrugsfrøet (jeg udelader Have- og Skovfrø og skal kun sige, at Kvantum synes at være lidt større, end jeg tidligere har antaget):

»Specialindførselen«, d: Indførsels-Overskudet af fremmed Frø var (uangivet Kløverfrø fordelt forholdsvis):

Rødkløver	ca. 40000 Ctn.	
Lucerne	- 1200 —	
Andet Kløverfrø	- 15300 —	i alt 5. ⁶⁶ Mill. Pd. Kløverfrø, Værdi ca. 3.5 Mill. Kr.
Timothe	- 13000 —	
Rajgræs	- 38000 —	
Andet Græsfrø	- 19000 —	
Uangivet Græsfrø	- 5000 —	i alt 7.5 Mill. Pd. Græsfrø. Værdi ca. 2.3 Mill. Kr.
Serradela og Spergel	- 2000 —	(Værdi 20000 Kr.)
Lupiner	- 17000 —	(— 100000 —)
Roefrø	- 20000 —	i alt 3.9 Mill. Pd. andet Frø, Værdi ca. 0. ⁹² Mill. Kr.
Tilsammen	ca. 17 Mill. Pd. Frø,	Værdi ca. 6. ⁷² Mill. Kr.

Denne Opgørelse passer altsaa godt med de for Aaret 1908 angivne 13 Mill. Pd. Kløver- og Græsfrø. Tallet for Rødkløver bekræfter Hr. *Dorph-Petersens* Beregning. At der er indført mindre Lucerne, viser, hvad jeg allerede har udtalt i 1908, at Forbruget er i Tilbagegang. Ved en vedvarende Kultur som Lucerne, hvor hvert enkelt Udlæg er beregnet til at slaa til for en Aarrække, kunde man selvfølgelig ogsaa vente, at der efter Bølgekammen i den første Begejstrings Tid maatte følge en Bølgedal i Forbruget.

Af det indførte Roefrø udgjorde Sukkerroefrø noget over Halvdelen, nemlig 10,600 Ctn. — en Stigning af 4000 Ctn. siden 1906.

Efter den foreløbige Opgørelse for 1911, som Statistisk Bureau velvilligst har meddelt mig, var i 1911 vor:

samlede Indførsel af Landbrugsfrø	ca. 17.8 Mill. Pd.
— Udførsel - - - - -	8.6 - - -

Altsaa Indførsels-Overskudet kun.. ca. 9.2 Mill. Pd.,

eller ikke meget over Halvdelen af, hvad det var i Aarene 1906—08.

Da Bureauet imidlertid foreløbig har opgjort vor Udførsel af dansk Frø til næsten 6.2 Mill. Pd., bliver vor Specialudførsel efter Bureauets Opgørelse ca. 15.4 Mill. Pd. til Værdi godt 7 Mill. Kr.

Jeg nærer imidlertid ikke Tvivl om, at 6.2 Mill. Pd. som Udførselstal for dansk Frø er alt for højt. Hvor meget det er for højt, er derimod vanskeligt at sige; maaske jeg fejler til den modsatte Side ved at anslaa det virkelige Tal til at ligge ved ca. 4 Mill. Pd.¹⁾ Naar jeg dog benytter dette Tal og altsaa reducerer Bureauets 6.2 Mill. med 2.2 Mill. og samtidig reducerer Værdien, bliver:

vor Specialindførsel i 1911: 13.2 Mill. Pd. til Værdi 6.3 Mill. Kr., og dette Kvantum fordeler sig saaledes:

Kløverfrø	5.9 Mill. Pd.
Græsfrø	4.2 - - -
Roefrø	1.7 - - -
Spergel og Serradela	0.2 - - -
Lupiner	1.2 - - -

I alt ... 13.2 Mill. Pd.

Det kan bemærkes, at i Sammenligning med 1910 er

Rødkløver gaaet ned til..... 39000 Ctn.

Timothe endog til..... 6500 —,

¹⁾ Spørgsmaalet har i Virkeligheden mest Interesse for Statistikken og Frøhandelen, mindre derimod for Landbruget. Hvis vi har udført 2 Mill. Pd. dansk Frø mere, end jeg antager, har vi nemlig ogsaa til Forbrug her i Landet indført 2 Mill. Pd. fremmed Frø mere, og Erobringen af Hjemmemarkedet i saa stort Omfang som muligt skulde dog synes at være den første og mest nærliggende Opgave for Hjemmeavl. G. H.

medens Lucerne er steget til 1500 Ctn.

(300 Ctn. mere end i 1910),

Sukkerroefrø er steget til 11600 Ctn.

(1000 Ctn. mere end i 1910),

en naturlig Følge af det stigende Sukkerroeareal. I Aar kommer yderligere Fabrikken »Vestsjælland« til. Den faar sit Forbrug af Frø fra Rusland, hvilket er noget nyt.

Hvis jeg paa Grundlag af de forskellige Tal for Indførsel, Udførsel og Forbrug vil forsøge at danne et Skøn over Størrelsen af Danmarks Græsfrøavl i 1911, kommer jeg til et Tal af 46 500 Ctn. (4.65 Mill. Pd.). Med et antaget Udbytte af 665 Pd. Frø pr. Td. Ld. svarer dette til 7000 Tdr. Ld. med Frøavl af Græsfrø.

Det maa dog vel erindres, at alle disse Tal kun beror paa et Skøn.

Jeg kommer nu til det Punkt, som vel særlig har Interesse for denne Forsamling, nemlig Danmarks Udførsel af hjemmeavlet Frø.

Dette Spørgsmaal har jo i de senere Aar tildraget sig mere almindelig Opmærksomhed, men er i Virkeligheden af ret gammel Dato, idet *Chr. P. Jacobsen* ogsaa paa dette som paa andre Omraader har været Banebryder. *Jacobsen* interesserede sig levende for Frøavlen og fik allerede i Slutningen af 70erne en Eksport af dansk Frø i Gang. Det maa derfor bero paa en Misforstaaelse, naar det i en Aarsoversigt i Tidsskrift for Landøkonomi, 1912, Side 7, omtales, at der »i 1911 er kommet en Eksport af Hundegræs og Eng-Svingel i Gang«. Denne Eksport har i Virkeligheden været i Gang i en Menneskealder, om end det maa indrømmes, at der i 1911 af forskellige Aarsager er kommet mere Sving i Bevægelsen. Endnu mere misvisende er det dog, naar den samme Artikel fremhæver *Danske Landboforeningers Frøforsynings* dygtige Arbejde for denne Sag. Nævnte Forretning har utvivlsomt ydet et meget godt Arbejde til Organisation af Frøavlen og Behandlingen af det avlede Frø, men med Eksport har den, saa vidt jeg da ved, ikke befattet sig. Skulde der nævnes nogen enkelt Forretning som den, der har indlagt sig Fortjeneste af Eksporten af dansk Frø, kan der ikke være nogen Tvivl om, at det maatte være Markfrøkontoret og dettes nuværende Fortsættelse i A/S »Trifolium«. I mange Aar var Markfrøkontoret saa godt som eneraadende

paa dette Omraade, og den Dag i Dag staar vistnok »Trifolium« endnu absolut som den største Eksportør af dansk Frø.

De Frøsorter af dansk Avl, som er Genstand for regelmæssig Eksport, er i Hovedsagen de samme, som de længe har været, nemlig Græsfrø, af Sorterne Hundegræs, Eng-Svingel, Alm. Rapgræs og Ager-Hejre, og Rodfrugtfrø, særlig Turnipsfrø. Derimod er der i de sidste Aar sket en Forskydning i det indbyrdes Mængdeforhold, saaledes at Hundegræs nu ubetinget indtager den første Plads blandt Græsfrøet. Det er jo ogsaa med Hundegræs, at der Aar for Aar udlægges større og større Arealer til Frøavl.

Som tidligere berørt var vor Overskuds-Indførsel af Hundegræs, der i 1905 kunde anslaaes til ca. 13000 Ctn. (9—10 000 nyzeelandsk, 3—4 000 amerikansk) allerede i 1908 gaaet ned til ca. 9500 Ctn. efter rimeligt Skøn. Den derved antydede Bevægelse har fortsat sig, saaledes at vi i 1911 sandsynligvis kun har indført ca. 2000 Ctn. (fremmed) Hundegræs, men udført rimeligvis ca. 13000 Ctn. og altsaa har haft en Overskuds-Udførsel af ca. 11000 Ctn. dansk Frø. Dette repræsenterer fra 1905 til 1911 en Forskel til Gunst for vor Handelsbalance af ca. 24000 Ctn. til en Værdi af omkring 1 à 1¼ Mill. Kr., hvilket jo maa siges at være ganske godt præsteret i Løbet af 6 Aar. Jeg maa imidlertid indtrængende advare mod paa dette Resultat at bygge Forventninger om fortsat Fremgang, maaske endda i et endnu raskere Tempo. Der kan nemlig næppe være Tvivl om, at vi kan takke uden for os liggende Aarsager, paa hvilke vi ikke har nogen Indflydelse, for, at den nævnte Bevægelse har kunnet foretages uden Uheld, og uden at slaa Priserne ned.

Hvad der er sket, er nemlig det, at Produktionen af Hundegræs har svigtet saavel paa New Zealand, som i Amerika.

New Zealands Avl af Hundegræs har nærmest været knyttet til Akaroa- eller Banks-Halvøen, omtrent paa Midten af Sydøen paa den østlige Side. Belligenheden er mellem den 43. og 44. Breddegrad, altsaa svarende til Syd-Frankrig; Halvøens Areal er omtrent som Fyns. Produktionens Størrelse varierede naturligvis fra Aar til Aar, men Gennemsnittet blev anslaaet til ca. 45000 Ctn., hvoraf New Zealand selv og »Fastlandet«, og det australske Fastland, tog ca. 15000 Ctn., saa

at der altsaa blev omtrent 30 000 Ctn. tilovers til Eksport til Europa, eventuelt til Amerika. Af disse 30 000 Ctn. kan man regne, at Danmark tog omtrent den ene Tredjedel.

Hvad Nord-Amerika angaar, træffes Avlen af Hundegræs navnlig i Staterne langs Ohios Løb, navnlig Ohio, Kentucky og de mod Nord til Floden grænsende Dele af Indiana og Illinois, samt i Missouri paa den anden Side Mississippi vest for Ohios Udløb i Mississippi. Disse Egne ligger imellem den 36. og 40. Breddegrad, altsaa temmelig sydligt, men med strængt Vinterklima. Om Produktionens Størrelse har jeg ikke set nogen Oplysninger; det maa dog antages, at den er større end New Zealands. Største Delen optages imidlertid af Hjemmeforbruget, ja, ofte har Amerika indført store Kvanta af australsk Frø.

Medens nu Forholdet i mange Aar var det, at Danmark aarlig indførte største Delen af sit Hundegræsforbrug fra New Zealand og Amerika, har vi i Aar haft det Særsyn, at dansk Frø er blevet udført til begge disse Lande. Spørgsmaalet bliver da, om man kan gøre Regning paa, at dette Forhold vil vedvare; jeg tror det oprigtig talt ikke.

Naar New Zealands Produktion af Hundegræs i de senere Aar har svigtet, kan det rimeligvis forklares ved den lidet rationelle Maade, hvorpaa Frøavlen blev drevet. Efter Beskrivelsen var det en fuldstændig Rovdrift. Frøet høstedes Aar efter Aar paa de samme Arealer; nogen gradvis Fornyelse ved Udsæd var der ikke Tale om, saa lidt som om Gødning. Det er altsaa ikke underligt, at Udbyttet efterhaanden gik tilbage, baade kvantitativt og kvalitativt. Man maa imidlertid ikke glemme, at New Zealand er et udpræget Landbrugsland, med et fortrinligt Klima, udmærket Jordbund og — i Forhold til Europa — billig Jord. Det forekommer mig altsaa usandsynligt, at Landmændene dér skulde opgive en gammel Produktion; langt snarere vil de vel tage den op paa en mere rationel Maade, og maaske vil det til New Zealand udførte danske Frø blive Grundlaget for en ny Æra i den australske Hundegræs-Frøavl. New Zealand venter i øvrigt allerede i Aar igen at faa Frø til Eksport.

For Nord-Amerikas Vedkommende var Hovedmisèren i Aar sikkert en — ogsaa for andre Frøsorter gældende — Fejlslagning af Frøhøsten i 1911, altsaa en rent forbi-

gaaende Begivenhed (om end maaske ogsaa en mindre rationel Drift kan være medvirkende). Noget Haab for os kan der vel hentes fra det amerikanske Hjemmeforbrugs Tiltagende, efterhaanden som Landbruget kommer ind paa en mere intensiv Drift. Vi véd jo fra andre Landbrugs-Omraader, hvor uhyre stort dette Hjemmeforbrug er. Naar man har hørt om de enorme Kvantiteter af Majs, som er blevet udført fra Amerika til Europa, studser man lidt ved at høre, at Eksportoverskudet kun er nogle ganske faa Procent af Produktionen. Ogsaa af Græsfrø bruger Amerika meget store Kvanta, og Forbruget vil utvivlsomt øges Aar efter Aar. Det er dog lidet sandsynligt, at de amerikanske Landmænd, hos hvem den bekendte amerikanske Forretningsdygtighed ikke fornægter sig, skulde lade Frøavlens blive liggende, hvis der er noget at tjene paa den. De vil sikkert nok forstaa at lade Produktionen holde Skridt med Forbruget, hvilket altsaa vil sige, at Amerika i normale Aar vil have nok til sig selv, kun i daarlige Høstaar vil være Køber, og paa den anden Side i gunstige Høstaar vil kunne kaste sit Overskud ud paa det europæiske Marked.

Dertil kommer, at der ogsaa er andre Lande end Danmark, hvor man for Tiden har Opmærksomheden henvendt paa Frøavlens. I Tyskland, f. Eks., er der betydelig Interesse for denne Sag, og da der allerede i en Aarrække er blevet avlet Frø af Hundegræs og tilmed af fortrinlig Kvalitet, navnlig i den østlige Del af Brandenburg og i den tilgrænsende Del af Posen, er det sandsynligt, at Hundegræs netop er en af de Frøsorter, som særlig vil blive taget op.

Et tiltagende Forbrug af større Omfang i de os nærmere liggende Lande vil vel egentlig kun kunne ventes i Rusland, og da Rusland jo paa andre Omraader er stærkt frøproducerende, vil formodentlig en russisk Avl af Hundegræsfrø heller ikke lade vente længe paa sig; maaske den endog allerede er i Gang.

En Ting er under alle Omstændigheder sikker: at vil Danmark vedblivende forcere Hundegræs-Frøavlens, maa det gøres paa en saadan Maade, at vi fuldt ud er i Stand til at konkurrere m. H. t. Prisen. Vi maa ikke vente nogen Overpris, fordi Frøet er dansk. Herom kan der højst være Tale i Sverige og Norge, hvis Forbrug dog er meget begrænset; ud over dette vil der kun blive spurgt om Pris og Kvalitet. Rent,

vægtigt, højt spirende og smukt Frø vil selvfølgelig altid blive betalt med højeste Pris. At frembringe saadant Frø maa altsaa være Nr. 1. Nr. 2 maa være den størst mulige Frømængde pr. Areal, altsaa at faa de mest ydende Stammer. Der kunde ganske vist spørges, skal vi søge den Stamme, som giver det meste Frø, eller den, hvis Frø giver det største Udbytte i Marken? Hertil vil jeg sige, at for Hjemmeforbrugets Vedkommende er det naturligvis af Vigtighed at faa Stammer af sidstnævnte Art; men for Eksportens Skyld vil jeg, naar de to Egenskaber ikke kan forenes, rent ud tilraade at lægge Hovedvægten paa den største Frømængde. De indre Egenskaber er det slet ikke sikkert, at man kan faa betalt efter Fortjeneste, og vi kan heller ikke stole paa, at den Varietet eller Stamme, som giver det bedste Udbytte hos os, ogsaa vil gøre det andetsteds. For Hundegræssets Vedkommende ser jeg, at Professor *Stebler* i Zürich stadig betragter Fransk Hundegræs som Standard-Kvaliteten for Schweiz, medens dette her hos os vistnok enstemmig er forkastet ved Forsøgene. Paa lignende Vis har det heller ikke været muligt i Udlandet at faa Dansk Eng-Svingel anerkendt som værende Amerikansk overlegen, og paa Runkelroefrøets Omraade gaar det vist ligesaadan. Det er altsaa ganske naturligt, at man med Eksport for Øje lægger den størst mulige Vægt paa Masseudbyttet i Forbindelse med, hvad man kan kalde, Frøets ydre Kvalitet.

Gaar vi over til Eng-Svingel, der for Øjeblikket staar som den næstvigtigste Frøsort, hvad Eksporten angaar, finder vi ogsaa, der er Fremgang i Udførselen. I 1906 beregnede jeg Eksporten af Dansk Eng-Svingel til ca. 1000 Ctn., i 1911 har den vistnok været ca. 2000 Ctn., altsaa ganske vist en Fordobling, men ikke en Stigning i samme Grad som ved Hundegræsset. Til Gengæld er imidlertid Prisen steget saa meget desmere. Medens en gros Prisen for Amerikansk Eng-Svingel for ikke saa længe siden i flere Aar bevægede sig mellem 30 og 40 Mk. pr. Ctn., har den i Aar været 3 à 4 Gange saa høj. Der havde altsaa ganske sikkert været Afsætning for et betydeligt større Kvantum af Dansk Eng-Svingel, og endda til meget gode Priser, hvis dette havde været til Disposition. Grunden hertil er en nogen anden end for Hundegræssets Vedkommende, om end den ligeledes maa søges i Amerika.

Amerika har altid været Regulatoren for Eng-Svingelpriserne og det Land, som paa dette Omraade var vor, ganske vist overmægtige, men dog eneste egentlige Konkurrent. Det har været vanskeligt at faa paalidelige Oplysninger om Produktionen i Amerika, men saa vidt jeg har kunnet bringe i Erfaring, produceredes Eng-Svingelen saa godt som udelukkende i Staten Kansas — vest for Missouri — paa naturlige Enge langs Floderne, fornemmelig Kansas-Floden og dens Tiløb. Endvidere siges det, at Produktionen væsentlig var beregnet paa Eksport, da Hjemmeforbruget af denne Frøsort kun er ringe. Driften skildres som en Rovdrift af lignende Art som New-Zealands Hundegræsavl, og Produktionen skal altsaa have svigtet paa samme Maade som denne paa Grund af Jordens Udpining. Hvis dette er rigtigt, forekommer Udsigterne for en lønnende Forøgelse af vor Eksport mig noget bedre for Eng-Svingelen end for Hundegræssets Vedkommende, da der vel altid vil gaa nogen Tid hen, inden Amerikanerne faar forandret deres Driftsmaade. Det gælder imidlertid ogsaa for Eng-Svingel, hvad jeg før sagde om Hundegræs, at Pris og Kvalitet er de bestemmende Faktorer for vor Udførsel; Nationaliteten spiller kun en meget ringe Rolle.

Som den tredje i Rækken af vore Eksport-Frøsorter har jeg nævnt Alm. Rapgræs, der i øvrigt i mange Aar stod som Nr. 1 og nyder den Ære at være en af vore faa Verdensartikler, idet Danmark for denne Frøsorts Vedkommende hidtil ikke har haft nogen nævneværdig Konkurrence paa Verdensmarkedet. Det synes som Alm. Rapgræs finder særlig gunstige Vækstbetingelser paa vore udtørrede Ferskvandssøer, særlig i Jylland. Det er da Skade, at Forbruget af denne Frøsort er saa stærkt begrænset. Ca. 300 Tdr. Ld. er nok til at producere alt, hvad der kan sælges i almindelige Aar. At man i denne ualmindelige Frøseson rimeligvis uden Vanskelighed kunde have fundet Afsætning for noget mere, maa ikke vildlede, da Aarsagen dertil maa søges i de særdeles høje Priser paa Eng-Rapgræs, ogsaa et Udslag af Amerikas mislykkede Frøhøst i 1911. At forcere Produktionen af Alm. Rapgræs vil kun medføre et Prisfald, og for at fremkalde en kendelig Forøgelse af Forbruget maatte man uden al Tvivl gaa saa langt ned i Prisen, at Produktionen ikke længere blev fordelagtig. Det er jo Jord af den allerhøjeste Ydeevne, som anvendes til

denne Kultur, og man maa altsaa fordre et ekstra godt Udbytte, hvis det ikke skal blive fordelagtigere at gaa over til andre Produkter.

Ager-Hejre spiller ikke nogen stor Rolle for vor Eksport, da denne Frøsorts Anvendelse er meget begrænset. Kortelig betegnet kan man sige, at Ager-Hejre kun anvendes i de Lande, som grænser til Østersøen: Danmark, Sverige (kun i det sydlige), de russiske Østersøprovinser, Nordtyskland (endda kun i ringe Maalestok), samt endelig Slesvig og Holsten. Frøavlens drives især med Held i det sydøstlige Jylland og Nordslesvig, og en Del af det fortrinlige nordslesvigske Frø finder i Reglen Vej til Danmark. Produktionen er i Reglen rigelig i Forhold til Forbruget. Hvor stort Danmarks Eksport-Overskud er, kan jeg ikke oplyse noget om. Det vejer kun lidt i vor Handelsbalance, og Udsigterne for Fremtiden er ikke gunstigere, da baade Sverige og Rusland lægger sig efter Frøavl af denne Sort.

Foruden Græsfrø udfører vi ogsaa noget Rodfrugtfrø, især af de korsblomstrede, hovedsagelig Turnipsfrø.

Runkelroefrø vilde det ganske vist have været let at udføre i større Mængder i denne Sæson, hvis vi havde haft mere til Disposition; men dette skyldes jo udelukkende den paa Grund af Tørken mislykkede Høst i Tyskland. En Del er der vel nok blevet udført; efter Statistisk Bureaus Opgørelse er der i 1911 udført 7200 Ctn. dansk Runkelroefrø, men om det hele virkelig var dansk Frø, kan jeg ikke afgøre. Der er imidlertid dem, der mener, at vi har udført for meget af dette, saa at det vil knibe med Landets egen Forsyning. I almindelige Aar vil vi næppe kunne faa nogen regelmæssig, betydelig Eksport af Runkelroefrø. Betingelserne for denne Avl er jo langt gunstigere i Tyskland og Frankrig, og vi maa ikke tro, at fordi vi her i Landet har frembragt Stammer, f. Eks. af Barres, som passer særlig godt for vore Forhold, at saa disse Stammer ogsaa vil formaa at gøre sig gældende i Udlandet. Der ligesom hér foretrækkes de hjemlige Stammer.

Af Turnipsfrø finder visse Sorter regelmæssig Afsætning, navnlig i Sverige, men dog kun i begrænset Mængde. Statistisk Bureau opgør hele Udførselen i 1911 af Turnips, Kaalrabi og andet Roefrø til ca. 12300 Ctn., hvoraf de 12000 Ctn. dansk, mod en Indførsel af ca. 2000 Ctn., altsaa en

Overskuds-Udførsel af over 10 000 Ctn. til Værdi ca. 300 000 Kr. (men desuden er opført som udført ca. 5400 Ctn. »uangivne« Sorter, hvoraf ca. 88 pCt. Dansk Frø).

1910 viste en Udførsel af ca. 6400 Ctn. dansk Frø og ca. 700 Ctn. fremmed, til samlet Værdi ca. 200 000 Kr. mod en Indførsel af ca. 4000 Ctn. til Værdi ca. 130 000 Kr., altsaa en Overskuds-Udførsel af ca. 3000 Ctn. til Værdi 70 000 Kr., hvilket synes at give en forholdsvis lav Pris for det udførte Frø. Forklaringen ligger formodentlig i, at Indførselen bl. a. ogsaa omfatter Gulerodsfrø, hvis Pris er højere, ligesom der ogsaa indføres mere Kaalrabifrø, medens Udførselen væsentligst bestaar af det billigere Turnipsfrø.

Sammenlignes Tallene for 1910 og 1911, er altsaa vor Overskuds-Udførsel steget fra 3000 til 10 000 Ctn., Værdien fra 70 000 Kr. til 300 000 Kr.

Af Dansk Spergel er i 1911 udført ca. 3600 Ctn., til Værdi ca. 35 000 Kr.

Skønt det ligger uden for den Ramme, jeg i Begyndelsen har sat mig, vil jeg dog nævne, at Danmark indtager et smukt Standpunkt i Eksporten af Blomkaalsfrø. Kvantiteten er selvfølgelig ikke overvældende, men Prisen er til Gengæld høj som en naturlig Følge af den vanskelige og risikable Produktion. Det bliver derfor vistnok flere Hundrede Tusinde Kr., Danmark aarlig indvinder af denne ene Artikel.

Mindre glædelig i nationaløkonomisk Henseende er vor Udførsel af Hvidkaalsfrø til Amerika, da den kun yder en meget utilfredsstillende Erstatning for den tidligere Eksport af Hvidkaalshoveder. Det er blevet mig sagt, at alene Tingvalla-Selskabet i sin Tid plejede at have over 50 000 Kr. i Fragt af Hvidkaal til New York. Hertil kom saa Producenternes og Eksportørernes Fortjeneste. Nu er det næppe mere end nogle faa Tusinde kg Frø til nogle faa Kr. pr. kg, der udføres til Amerika.

En nu afdød, fremragende Landmand paa Amager, Medlem af dette Selskabs Bestyrelsesraad, sagde en Gang paa et Møde, at, naar Amerikanerne først engang fik Smag for den rigtige Amager-Hvidkaal, saa skulde de nok foretrække den for al anden Kaal. Heri tog han imidlertid fejl; Amerikanerne købte ikke Amagerkaalen for dens Smags, men kun for dens Holdbarheds Skyld. De foretrak tværtimod langt deres egen

Kaal, hvad Smagen angik; men henkogt Kød og Kaal er nu engang en staaende amerikansk Arbejderret, og naar den amerikanske Kaal slap op, tyede de saa til den holdbare Amagerkaal som den eneste i Markedet.

Sammenlægger man de forskellige her omtalte Poster, tror jeg at man kan regne Udførselen i 1911 af Dansk Frø (Kaalfrø iberegnet) til ca. 4 Mill. Pd. (40 000 Ctn.), til Værdi noget over 2 000 000 Kr. (mellem 2 og 2¹/₄ Mill.). Statistisk Bureau har, som nævnt, ganske vist foreløbig ca. 50 pCt. mere; men disse Tal er utvivlsomt for høje. Dette er selvfølgelig ikke Bureauets Fejl; det kan jo kun bearbejde det Materiale, som foreligger gennem Toldangivelserne, og Bearbejdelsen er absolut korrekt og omhyggelig til det yderste. Materialet er derimod ikke fejlfrit, hvilket navnlig viser sig i, at der ved Udførselen af Skødesløshed ofte er angivet, at Varen er »indenslandsk«, medens dette ved kritisk Undersøgelse viser sig ikke at kunne være Tilfældet. I 1910 skulde der f. Eks. efter Toldangivelserne være udført ca. 300 Ctn. dansk Rødkløverfrø, hvad enhver sagkyndig véd er urigtigt. Ogsaa ved Indførselen kan der af og til træffes ejendommelige Fejltagelser; vi indførte saaledes engang 400 Ctn. Amerikansk Eng-Svingel uden for Sæsonen og ad en usædvanlig Vej, nemlig over New Orleans via Vestindien med et af Det vestindiske Kompagnis Skibe. Denne Post genfandt jeg senere i Statistisk Bureaus Optællinger som »400 Ctn. »Kløverfrø« fra Vestindien«. Jeg nævner kun dette for at vise, at de statistiske Opgørelser — som den allermeste Statistik — maa behandles med en vis Forsigtighed. De fra 1910 indførte nye Grupperinger og nye Angivelsesblanketter vil dog formentlig efterhaanden bringe større Nøjagtighed til Veje, hvad Art og Mængde angaar; Prisansættelserne vil derimod vedblivende bero paa et Skøn.

Jeg mener altsaa, at de af mig angivne Tal, ca. 4 Mill. Pd. til godt 2 Mill. Kroners Værdi, er saa nøjagtige, som man i Øjeblikket kan faa opgjort vor Udførsel af dansk Frø.

Det ligger nær at spørge, om vi ikke ogsaa kunde oparbejde en Eksport af andre Frøsorter af dansk Avl. Det vil da være naturligt at tænke paa de Frøsorter, af hvilke vi allerede har et stort Forbrug, som nu dækkes ved Import.

Her indtager jo stadig Rødkløveren ubestridt Førstepladsen med en Overskuds-Indførsel i 1910 af ca. 40 000

Ctn., til Værdi ca. $2\frac{1}{2}$ Mill. Kr., i 1911 af 39 000 Ctn., til Værdi $2\frac{2}{3}$ Mill. Kr. Desværre tror jeg, at medmindre Hr. Forsøgsleder *Lindhards* interessante Forsøg med, om jeg saa maa sige, »Tæmning« af Humlebier skulde fremkalde en Revolution paa dette Omraade, vil Danmark vedblivende være henvist til at indføre største Delen af sit Forbrug af Tidlig Rødkløver. For Sildig Rødkløvers Vedkommende er Udsigterne sikkert gunstigere.

Med Hvidkløver er det ikke sandsynligt, at vi skulde komme til at kunne konkurrere med Tyskland paa Verdensmarkedet, ligesaa lidt som med Amerika for Alsikekløvers Vedkommende.

Sneglebælg angives at være avlet her i Landet med godt Resultat i 1911; men man maa ikke glemme, at Priserne i denne Sæson har været mere end dobbelt saa høje som normalt.

Det samme gælder om Timothe. Ogsaa af denne Frøsort meddeler Hr. Direktør *Dorph-Petersen*, Statens Frøkontrol, mig, at der med Held er avlet dansk Frø i 1911. Naar de amerikanske Markedspriser imidlertid engang igen nærmer sig 20 Mk. pr. Ctn. i Stedet for det firedobbelte i Aar, saa vil danske Landmænd rimeligvis betakke sig for at konkurrere.

Rajgræs synes derimod mere lovende. Vort danske Frø er udmærket, og det kvantitative Udbytte meget tilfredsstillende; det er kun Prisen, det kniber med. Det maa utvivlsomt være en ganske ussel Forretning for de irske Farmere at avle Rajgræs til de Priser, som betales derovre. Det kan altsaa ventes, at Rajgræs-Frøavlens vil blive nedlagt eller i alt Fald indskrænket paa »den grønne Ø«, efterhaanden som Landbruget gaar fremad; og da har Danmark utvivlsomt en Chance. Jeg véd dog ikke rigtig, om man skal ønske denne Chances Indtræffen; thi fremadskridende Landbrug paa Irland vil utvivlsomt betyde en haardere Konkurrence for den danske Smørekseport.

Af de øvrige Græsførter tror jeg, at vi helst maa lade Frankrig beholde Draphavren og Nordtyskland Stivbladet Svingel.

Maaske der kunde være Tale om Eng-Rævehale, som giver udmærket Frø her. Vanskeligheden ligger i den lille Rævehalemyg, som lægger sine Æg i Rævehalens Blomster

med det Resultat, at det høstede Frø indeholder en Larve i Stedet for en Kærne. Dette Insekt har ved tidligere Dyrkning i større Stil herhjemme udbredt sig saa stærkt, at Avlen maatte opgives. Maaske kunde Rævehalemuggen bekæmpes ifølge den af dette Selskabs Præsident, Hr. Professor *Westermann*, fremsatte Tanke: at henvise Frøavlens til vore isolerede Smaaber, hvor man kunde sikre sig mod Insektets Angreb ved at udrydde den vildt voksende Rævehale. Det vilde være interessant, om et saadant Forsøg kunde blive gjort; selv om vi næppe kunde vente nogen stor Eksportartikel som Resultat. Jeg forsøgte for nogle Aar siden at gaa en anden Vej ved at give Producenten afskallet Frø til Stamfrø. Det afskallede Frø fremkommer undertiden ret rigeligt ved Rensningen og er larvefrit. Resultatet har hidtil, saa vidt jeg véd, været ganske tilfredsstillende, idet vedkommende Produktion endnu udmærker sig ved et ualmindeligt ringe Larveindhold. Noget andet er, om dette gunstige Forhold vil kunne bevares i Længden; Rævehalemuggen er til Stede og kan hurtigt formere sig.

Der er vel nok dem, der vil mene, at mit Syn paa Muligheden af en stærkt voksende Eksport af dansk Frø er altfor pessimistisk. Det vilde kun glæde mig, hvis Fremtiden skulde vise, at jeg har set fejl.

Jeg skal derfor skynde mig at pege paa det Lyspunkt, som ganske vist kan øjnes i Overgangen til et mere intensivt Landbrug — altsaa til et større Frøforbrug — i Lande, som endnu staar tilbage i denne Henseende. Jeg har allerede nævnt Rusland; men ogsaa uden for Europa vil Forbruget utvivlsomt tiltage, f. Eks. i Nordamerika baade i de Forenede Stater og Kanada, samt Sydamerika, navnlig Argentina. Det kan altsaa være, at der er Mulighed for at finde et Marked for en Forøgelse af vor Frøeksport.

Skulde dette Haab gaa i Opfyldelse, vil jeg indtrængende tilraade Landbruget ikke at forsøge paa at gaa uden om Handelen, men at arbejde paa Opgavens Løsning i fuld Forstaaelse og Samarbejde med Handelen. Dette vil sikkert i Længden være i det hele Lands og i alle de interesserede Parters vel forstaaede Interesse.

Jeg tror ikke, at man med Rette kan beskyldte den danske Handelsstand for at have svigtet sin Pligt som Erhvervslivets Pionerer, naar det gjaldt at finde og aabne nye Mar-

keder for Afsætningen af vore Produkter eller at lede Produktionen ind i det rette Spor.

I forrige Aarhundrede, dengang det særlig gjaldt Kornudførselen, var Handelsstanden overalt medvirkende til at fremme Kornavlen ved Forbedring af Sædekornet og en bedre Rensning og Behandling af det avlede Korn. Det samme var Tilfældet senere, da det begyndte at dreje sig om Udførsel af dyriske Produkter, Smør, Kød, Flæsk og Æg; ogsaa da nedlagde Handelsstanden et stort Arbejde i Udfindelsen af de bedste Markeder for de nye Eksportartikler og endnu mere for at trænge ind paa og erobre disse Markeder for Danmark. Senere hen, da dette Arbejde var gjort, blev det lettere for enhver at følge i det givne Spor, og vi møder da straks Bestræbelser fra Landbrugets Side for at skubbe Handelsstanden til Side for, som det hedder: selv at tage hele Fordelen.

Jeg mener selvfølgelig ikke, at Handelsstanden skulde kunne stille Krav paa Ofre fra Landbrugets Side af Taknemmelighed. I Erhvervslivet maa jo enhver først og fremmest varetage sine egne Interesser. Men jeg tror, at man kan sige m. H. t. Forbigaaelsen af Handelsstanden i Eksportforhold, at »Sporene skræmmer«. Der kan jo vanskeligt føres et direkte Bevis i saadanne Sager, men jeg har f. Eks. hørt Fagmænd udtale, at de forskellige Smørekseksportforeninger — mest naturligvis den bekendte store — utvivlsomt har trykket Priserne for vor Smørekseksport, og da det her drejer sig om vældige Kvantiteter, skal der jo kun en lille Prisdifferens til for at skabe store Tab. Naar man fornylig læste i Avisen, at *Dairy Maypole Co.* i 1911 har haft en Netto-Avance af 9 Mill. Kr. og giver sine Aktionærer op til 200 pCt. i Udbytte, paatvinger den Tanke sig ogsaa let, om ikke nogle af disse Penge kunde være gaaet i danske Lommer ved et bedre Sammenhold paa dansk Side. Hvis det endvidere er sandt, hvad jeg fornylig læste i Bladet »Børsen«, at man fra en anden stor Andels-Eksportforenings Side har fremsat en saa uhyrlig Tanke som Kravet om et Monopol i visse Henseender, da man ellers ikke kunde klare sig i Kampen med de private Eksportører, saa lyder dette rigtignok i mine Ører som en Falliterklæring fra vedkommende Andelsforretnings Side. Hvilket Middel bruger nemlig de private Eksportører i Kampen mod Andelseks-

porten? Ja, det er jo det mest naturlige og mest legitime Middel i al Konkurrence, nemlig simpelthen at betale Producenterne de højeste Priser for deres Produkter.

I en saa speciel Handelsegren som Frøhandelen, hvor man ikke som ved Fødemidler let kan se, smage og lugte sig til Bedømmelse af Kvaliteten, og hvor Oversigten over Markedet er meget vanskelig, bliver et Sammenhold mellem Producent og Eksportør endnu mere nødvendig. I Frøhandelen behøver der ikke engang at være en virkelig Varerigelighed til Stede for at trykke Priserne; blot Troen paa en saadan er tilstrækkelig. Det vil derfor let indses, hvilken Skade de, der fra anden Side har faaet Navnet »Fribytterne«, kan gøre ved samtidig at udbyde deres Varer til alle Sider, hvorved det jo kommer til at se ud, som om Produktionen var langt større, end den i Virkeligheden er.

En Overproduktion paa Frøets Omraade er ogsaa langt farligere og mærkes længere end ved Fødemidler, hvor dalende Priser straks fremkalder et forøget Forbrug, saa at Forholdet udjævnes ad naturlig Vej. Ikke saaledes ved Frø, hvor det samlede Forbrug praktisk talt er givet og kun forandrer sig gennem længere Tidsrum. Det bliver derfor af største Vigtighed for Frøproducenten forud at sikre sig Afsætningen af den ventede Høst og ligeledes at modtage Vejledning til Bestemmelsen af, hvilke Frøsorter han fremtidig skal avle.

Jeg vil derfor haabe, at en voksende dansk Frøeksport maa finde Sted under et fortsat Samarbejde mellem Landbrug og Frøhandel.

Jeg kunde ønske endnu at sige et Par Ord om et andet, vigtigt og omdebatteret Spørgsmaal, nemlig om Garantierne i Frøhandelen. Jeg skal dog gøre det i al Korthed.

Jeg vil da sige, at efter min Mening er Garantisystemet ret ligegyldigt; det vigtigste er, at der bagved Garantien staar en Mand, som forener Sagkundskab med Redelighed; en Mand, som altsaa baade har Evne og Vilje til at opfylde sine Forpligtelser. Dette betyder i mine Øjne langt mere end det bedst udtænkte og mest selvvirkende Garantisystem.

En bekendt Politiker har engang fremsat den Udtalelse: »Tillid avler Tillid«. Disse Ord har efter min Mening langt større Gyldighed i Handelen end i Politikken; saa sandt som al Handel dog til syvende og sidst maa være baseret paa

gensidig Tillid, saa snart man tager Sigte udover en tilfældig, øjeblikkelig Vinding. I ældre Tid hed det ogsaa i Almindelighed »Frøhandel er en Tillidssag«; jeg tror, dette Ord gælder endnu, og jeg vil derfor slutte med et Ønske om, at der altid maa bestaa et Tillidsforhold imellem det danske Landbrug og den danske Frøhandel.

Foredraget ledsagedes af følgende

Diskussion.

Direktør *K. Dorph-Petersen* takkede Grosserer *Hage* for de mange gode og interessante Oplysninger i Foredraget. Han glædede sig over, at Foredragsholderen havde det samme Syn paa Spørgsmaalet om Overproduktion, som han selv havde gjort sig til Talsmand for. Lader det sig ikke gøre at skaffe Oplysning om Verdenshandelsforbruget af Frøsorter som Hundegræs og Eng-Svingel, saa man deraf kan slutte, hvor meget vi kan give os til at avle? Taleren havde fornylig paa et Møde i Odense advaret mod at avle saa meget Frø, at der blev Overproduktion og havde i saa Henseende bl. a. støttet sig til en Artikel af Foredragsholderen i Ugeskrift for Landmænd 1906. Det hed sig dengang, at f. Eks. af Hundegræs kunde vi blot avle løs, det var en Verdensartikel. Grosserer *Hage* havde gjort en god Gerning ved at forsøge at ramme en Pæl gennem denne Antagelse. Verdenshandelsforbruget af den nævnte Frøsort er vel næppe over 8—10 Mill. Pd. aarlig, d. v. s., at Danmark paa ca. 10 000 Tdr. Ld. (1 Kvadratmil) eller $\frac{1}{500}$ af hele Landets dyrkede Areal skulde kunne avle Hundegræsfrø nok til hele Verdenshandelens Forbrug. Men alle de andre Lande vil dog sikkert ikke lade Danmark være alene om at avle alt Frøet. Der er herfra i Aar allerede udført 1—1½ Mill. Pd. Hundegræsfrø, medens vi for 4—5 Aar siden endnu indførte Hovedparten af vort Forbrug af denne Frøsort. Taleren mente, at man kun kunde glæde sig herover. Ogsaa af Eng-Svingel avler vi en Del, men vi kunde i Aar dog have udført betydelig mere Frø, hvis vi havde haft det. Taleren kunde ikke samstemme med dem, der mener, at det er en Fare at avle saa meget, som vi gør nu. Vi kan gaa langt længere ned med Prisen, inden det ikke betaler sig at avle Frø. Saavel vort Roefrø som vort Eng-Svingelfrø vurderes ret højt i Udlandet. Dr. *Stebler*, Zürich, skriver saaledes, at dansk Eng-Svingel giver bedre Udbytte i Schweiz end den amerikanske, der angribes stærkere af Rust. Af begge Rajgræsarterne indfører vi stadig største Parten af vort Forbrug fra Irland, skønt dette Frø ofte er af temmelig ringe Beskaffenhed og giver Planter, der angribes stærkere af Rust, end naar Frøet er af dansk Afstamning og